

Åttonde roten, tomt 26

Kvarteret Borgaren

Tjugoförsta roten 1637–57v

Kronhusgatans södra sida mellan

15 roten 1657h–70

Östra Hamnen och Torggatan

Östra delen av 8.26

Joen Eriksson

1637–50, änkan 1651–

Joen Eriksson utsågs till rotemästare 10.5.1643.

Gården övertogs av mågen.

Erik Larsson saltmålare

1666–81–96

Gustavi tomtöreslängder 1670–81: 1 tomt

1 tomt M1676

Den 23.8.1701 skrev Erik Larsson saltmålare och hans hustru *Kirsti Jonsdotter*, att eftersom den gård de bebodde på Kronhusgatan mellan löjtnanten sal Nils Långebergs gård i väster och skeppare Johan Kolare i öster hade halva tomten akter fram obebyggd, så var de tvungna att sälja den till någon, som kunde bebygga den. De sålde därför samma obebyggda fram- och baktomt, ”som den för ögonen stod” till

åkaren Johan Larsson Tysk

emot 60 d smt. Denne och hans hustru hade lovat att gå Erik Larsson tillhanda i allt han kunde och Erik Larssons barn skulle vara närmast att lösa tomten. (Vittnen: *Jonas Eriksson* och *Maria Eriksson*). Den andra hälften av tomten sålde Erik Larsson och hans hustru till Johan Larsson Tysk den 16.2.1703.

1705 beboddes tomten av Johan åkare och hans måg *Lars Andersson* och 1710 av Jon (Johan) åkares änka.

1715: *Christen Jönsson åkare*: tomt 150, hus 200, löseghedom 150.

1717: *Christen Jönsson åkare* med hustru *Malin Olofsdotter* (vardera skattande 3), drängen *Olof Svensson*, gossen *Anders Bagge*.

Christen Jönsson åkare klagade i en skrift till magistraten (EIIa:31, 26.10.1719) över att han var alldeles ruinerad av åldermansämbetet för åkarna. ”Ty jag kan intet få vara mig och mitt fattiga hus till någon nytta utan måste dageligen vara likasom uti livsfara och som en hund drefwen och hotad med hugg och slag, när jag på flygande stund intet hafwer hästar i beredskap, utaf mina kamerater har jag nästan ingen hielp haft, uthan när iag har förskaffat mig goda och dageliga häs-

tar, hafwer de stundeligen måst wara i skiutz till dess de antingen blefwet alldeles ihjälredne eller och så bedarf Wade [fördärvade], att ingen kunnat betiena sig mehr af dem hwar af iagh nu är blefwen så af mig kommen och utmattad, att iag hwarken förmår kiöpa mig häst eller Fourage.” Han ville befrias från åldersmannabeställningen. Men ännu 1725 (men ej 1730) omtalas han som ålderman för åkarna (hade detta år drängen *Lars Börgesson* och gossen *Petter Stenberg* och 1730 drängen *Lars Bryngelsson*).

Västra delen av 8.26

Hermansson Constapel R21

1640–45, 1649–50: 1 mtl, 1646–48: 2 mtl

Anders Biörsson R21

1637: 2 mtl (Identisk med Anders Bödker nedan?)

603 *Anders Bödker* R21 (Det är osäkert om Anders Böker hette Björnsson eller Anders Andersson) Hustru *Ingerd* (*Ingrid Jonsdotter*)

1639:2, 1640, 1647, 1649, 1651, 1655: 3 (Anders Biörnsson) 1641, 1645–46, 1648:4mtl, 1643–44: 5 mtl, Anders Böker 1656–57v (XV), Obs mellanrummet. Se nedan.

1663: hans änka *Ingrid* el *Ingegierd Böökers* 1666–67

(Jfr också *Anders Andersson* R20 1652–54: 3 mtl)

Anders Böcker 1656: 8.8 1657: 4.4 + 3, 1658: 14 1659–61: 4, 1662: 3, se ovan.

Jöran Rump fordrade vid kämnärsrätten den 22 juni pengar för malt på en skuta av Anders Böcker och *Johan Wedinghuus*.

Anders Bökers änka Ingrid (*Jonsdotter*) *Böker*, bryggareänka

1666–81, M1676: 2 tomter, GT 1670–81: 2 tomter

Joen Andersson Bökman 1681 (omtalas 5.1.1694 som son till *Ingerd Böker*)

En *Ingrid Bötters* (Anders eller *Olof Bötters*) vittnade i underrätten den 24.11.1665 (se *Jöns Crona*). Skall (om inte den här behandlade *Ingiäl* (*Jonsdotter*) *Bötters* eller sal *Anders Bötters*, omtalad Gbg 7.9.1691, gifte om sig) skiljas från *Olof Bötters hustru* med samma namn. Den 9.10.1671 behandlades hustru *Ingrid Bötters* klagoskrift mot *borgaren Jon Olufsson* över kriminella tillvitelser.

Den 20 och 23.3.1672 behandlades i kämnärsrätten *Rasmus Jönsson i Nordtagenes* krav på *Ingrid Bötters* och hennes måg (tullnären) *Nils Hansson* för deras 1669 utgivna obligation för malt och råg. *Ingrid Böker* hänvisade till *Nils Hansson*, som borde betala, vad han själv borgat.

Den 24.3.1675 fick *Hans Bengtssons* dotter *Brita Hansdotter* svara för att hon skrivit till ”sin särdeles gode vän Benjamin Westerman: görer en visa utaf dicht om *Ingiel Bötters* bedrift begynnandes sålunda: Hwar skola wi gånga, Torggatan then långa, hwem skola wi där fånga *Ingiell Bötters* de många. Hwem är då *Pehr Månssons* hora, *Ingiell Bötter* den stora, Hwem är den granna, *Ingiell Bötters* den andra etc. – och under skolen i skrifwa: Iag *Pehr Månsson* bekänner mig att hafwa dichtat samma wisa för iag kostar all wälfärd på *Bötter Ingela* och hennes dotter.”

Den 26.5.1676 anklagades hustru Ingrid Bötters av *kaptén David Matsen* för att hon inte ställde någon på vakt för sig.

Magistratens registratur den 28.10 1689 (Ba:7) innehåller en citation på hustru Ingeld Jonsdotter, sal Anders Bötters efterlevska, att möta *Ambjörn Swensson* den 25.11.1689.

1691 omtalas "Ingiäl Bökmans" begravning betald av hennes arvingar (d.v.s. den 22.8.1691 av herr Borgstedt). Hon hade bisatts i svenska kyrkan från den 25 juli till 23.8.1691. Arvingarna efter Ingiel Jonsdotter sal Anders Bötters efterlevska begärde den 7.9.1691 arvskifte och värdering. Samma dag betalade *tullförvaltaren i Varberg Petter Borgstedt* huseköpspenning 12 d smt för sal Ingerd Jonsdotters hus, inköpt för 400 rdr. Vid första uppbudet den 14 sept. sades köpet omfatta "hus och gård med dess tillhörigheter, som kontraktet utvisar". Bankokontoret uppbjöd den 27.2.1699 tullförvaltare Petter Borgstedts hus på Kronhusgatan

Petter Borgstedt lagbjöd 14.6.1697 sin sal fader *Erik Hanssons hus* på Konungsgatan (mellan skepparen Cornelius Berendtsson i öster och Mr Johan Guldsmed i väster). Han omtalas 20.3.1689 ha gården Skultorp i Partille socken.

Tullförvaltare Petter Borgstedts sal hustrus begravning omtalas i Gustavi 6.4.1692. Själv omtalas tullförvaltaren Petter Borgstedt i en årshandling daterad 22.12.1804 vara död och efterlämna änkan *Ingerd Barck* (EIIa:17), omgift *Sven Westerling* (se Bergström: Stora Sjötullen) som hade styvbarnen *Petter, Maria Britta* och *Elisabeth Borgstedt*, vilkas modernefränder och skyldemän var *kaptén Nils Skruff* och *handelsmannen Johan Volrath von Lengerken*.

Ingerd Bötter och tullnären Borgstedt hade tillsammans varit fordringsägare hos *sal Carl Olufssons änka* (10.11.1691). De hade tillskjutit begravningskostnaderna för Carl Olufsson.

Man frågar sig hur det kommer sig att handelsman *Herr Alexander Williamsson* så sent som den 16.12.1718 (1728?) lät uppbjuda hustru Ingerd Bötters på Kronhusgatan belägna hus och gård för fordran 113 d 8 4/5 öre smt.

Nils [Trulsson] i Långeberg skeppslöjtnant

1671–74, M1676, hustrun 1675

Nils i Långebergs huus 1677

1681: Nils i Långeberg hos Ingierd Bötters

Börge Jöens änka

1696: Nils Långeberg 2 tomter

29.10.1670: Brev på tyska angående skepparen på S:t Peter Niels Trulsson i Långeberg

Den 13.9.1672 beviljade Herr Burggreven och Presidenten Nils i Långeberg, nu varande i Stockholm [efter hans skriftliga begäran till sin svåger Carl Olufsson, överstruket i domboken] sjöbrev för *skeppet S:t Peter* för tullfrihet i sundet.

Den 5.7.1694 klagade bryggaregillet genom *Erik Börgesson* och *Söfring Stockman* över intrång av amiralitetslöjtnant Nils Langeberg, *Christopher sadelmakare, Nicolaus Woldenberg, Metta Burman* och *Lorentz Ekelund*. – Den 2.12.1697 omtalas Nils Langeberg vara skyldig matronan *Anna Pehrsdotter*.

Löjtnant Nils Långebergs hustrus begravning noteras i Gustavi den 24.4.1697 och hans egen begravning den 24.2.1698 (Gustavi L1a:12).

16.12.1698 bouppteckning efter avlidne löjtnanten på tulljakten Nils Långeberg. Ägde hus och tomt på Kronhusgatan med sätesstuga och nattstuga samt ”salig Ingierd Bökers Conterfej”, som svägerskan madame (tullnären) Nils Hanssons förmenade sig att ”för all omsorg och besvär såsom svägerska i detta sterbhuset” få behålla (liksom en sorgemössa). Det omtalas, att sonen *Johan Langeberg* var arrestant i Marstrand. I en bouppteckning i Göteborg 1716 (1716:455) efter *amiralitetslöjtnant Johan Langeberg* (g. *Maria Jönsdotter*) omtalas *Annika Langeberg*, gift *löjtnanten av infanteriet Anders Langeberg* (först död) med dottern *Anna Stina Langeberg*.

Till begravningen av Nils Långeberg hade använts:

”Likkista 5 d smt

Till folk som tillstädes war wid sal mannens död och togo honom ut ur sängen 1:-

Ringar till kistan 3:-

Svepning 7:-

Slissning in uti kistan 3:-

Ljus medan liket stod i huset tio dagar 2.16

Svärta och skräddarlön till det gamla sparlakanet, som kläddes på kistan 2.16

En måltid vid svepningen 5:-

Nålar, papper, silke, band, nubbar, tråd och synålar 1:16

8 kannor vin à 1:4 9:-

Lejt 2 kappor för två bönder av hans släkt 0.24

En karl som skattat och sopat bort snön med annan handräckning 0:12

En måltid för släkten efter begravningen 5:-

Budkarlene omak 3:-

En tunna öl 7:16, en kanna brännvin 1:18

Granris och sand 0:16

Ringkarlens omak 0:12

Ett par strumpor till liket 2:-

Kyrkoherden 4:-

Summa 66:24 d smt” (Berg II:7–8, 213)

Den 21.2.1707 remitterade magistraten J. Böckmans klagomål över sin nöd sedan såväl hans moder som svågern (Nils) Långeberg, som haft bryggeriet omhand hade avlidit och hans begäran att få övertaga detta. (Det omtalades 21.5.1694, att hans gård hade sålts till *handelsman Petter Ysing*.)

I 1700 års tomtöreslängd omtalas gården som Nils Långebergs gård, enligt 1705 års längd tillhörde den

(*Pottmakaren*) /*Mr Christian Bruhn (Braun)*

Den 21.6.1705 (AIIb:4) lovade Christian Braun att *mons. Paul Wallin* på grund av fordran hos honom skulle hos *proviantmästaren och kassören Siöberg* få uttaga hans halva lön.

Den 15.7.1705 lånade Christian Braun av hospitalet för att inbörda hos *Herr Hans Calmes* hus och gård på Kronhusgatan belägen intill Herr Martin Brusewitz å västra sidan och Johan Larsson Tysk å östra sidan. Samma år den 8.10.1705 pantsatte Christian Bruhn till överfyrverkaren sin sal svärfaders gård på Ekelundsgatan, som hade anslagits honom till att betala svärföräldrarnas skulder.

Ny pantsättning 19.11.1718 denna gång till *Jacob Bratt* av gård på Kronhusgatan mellan Christian åkare i öster och herr Martin Brusewitz å västra sidan. Christian Braun hade lämnat köpebrevet undertecknat av herr Hans Calmes av dato 9.2.1715.

1710: Pottmakaren Christian Bruhn 2 tomter med *snickaren Johan Råbock* som hyresgäst

1715: Mäster Christian Bruhn: tomt 300, hus 320 d smt, lösegendom 300, ibid *Christian Schönfeldt* 10 1717. Christian Braun pottmakare (skatt 9) med hustrun *Anna Larsdotter*.

Möjligt är att pottmakare Christian Braun hade Uddevallaförbindelser. Enlig Uddevalla dombok 1713, 15 vände han sig mot 1/ borgaren Zander Claesson ang. några persedlar; 2/ styrman Abraham Sörensson ang. strumpor.

Följande skrivelse hade den 3.4.1721 inlämnats till magistraten (EIIa:33) av *J E Carlberg, Jöns N Holst, Johan Wolfdauer*: ”Till hörsambst föllie af den Edle och Högtärade Magistratens oss updragne besichtning öfwer den skadelige byggningsart Pättmakaren Christian Brun brukat wid sin up i dess gård stående byggning

1) Sielva byggningen har i första början efter muhrandet waret två wåningar hög men sedermera förmerat till tree wåningar, hwilket är sielfwa orsaken till byggnadesn förderf, som bemälte mäster Christin Brun till tredie wåningen Employeijerat sin wind i så måtto, att han närta Faciaten af huset med bräder förhögt men den södra lembnat wid sin förra gamla högd etc”

Den 2.3.1723: Ang pottmakaren Christian Brauns brännugn, vilken ”så gott som mitt utj staden upmuhrat är under en Bygning af 3ne wåningar hög och på alla sijdor med stora huus omgifwen”. Ugnen hade rivits ner och Braun hade den 2.6.1722 förbjudits att bygga upp den på nytt, Borde byggas upp på annat avlägset ställe här in uti eller utom staden, var till magistraten efter ansökan skulle utse plats. Ugnen hade brukats hela dygnet om.

Enligt magistratsprotokoll 23.10.1723 hade pottmakaren Christian Braun klagat över att *hans hus hade nedrivits* efter beslut av magistraten.

Så sent som nov–dec 1736 skriver magistraten i brev till Kungl. Maj:t (Ba:41, 374–75) angående pottmakaren Christian Brauns hus: ”Ty när 1724 års brandvisitation förrättades befunno alla eldstäderna i så eländigt tillstånd, att det varit nästan obeskrifligt, som tydeligen finnes af den skrifteliga berättelsen, hwarmed trenne murmästare sedermera har hos Magistraten inkommit och härjämte bifogas, innehållandes denna berättelse omständeligen, att alla spijsar skårstenar, kakelugnar och Eldstäder i Brauns gård varit dels wed (?) kiällare nedergräfne, hwarigenom de blifwit grundlösa och nedsunkne, dels sönderspruckne och hela stycken utfallne, dels och med bar, oarbetad lera så eländigt sammanwägte, att man med en kiäpp, ja, utan något instrument kunnat dem med handen nederstöta, trenne eldstäder af dylik beskaffenhet hafwer ock funnits uppå sielfwa winden tätt in till hammarbanden och taksaxorne, som är oerhört och emot al byggnadsart och ordning, ja, det har ock befunnits, att han hade igenklenat hålen på sin gamla och så offta

nederslagne brännugn och kunde ännu intet resolvera sig till att öfvergifwa denne fördäffuliga Machinen utan har ånyo i oktober månad 1724 hos Magistraten anhållit, att honom måtte tillåts uppmura sin brännugn, om det icke kunde skie på den gamla platsen, då åtminstone under öppen himmel i gården, det dock Magistraten ogörligen bifalla kunde.”

Det rapporterades den 10.3.1724 att *Niclas Wogeli, Nils Holm* och *murmästare Anders Pihl* hade besiktigt de i Cappellanshuset av Mäster Christian Braun uppsatta kakelugnarna, vilka befanns ”helt brottsliga och i synnerhet en alldeles oduglig, så att det var stor fara för eldsvåda”.

Den 16.1.1725: Pottmakaren Christian Braun hade begärt att få privilegium på ett på en bekvämlig ort mellan Gullbergsbro och Klädesmanufakturiet uppsätta ett *tegelslageribruk*.

1724 befriades pottmakaren Christian Bruhn från skatt för sin fattigdoms skull. Han hade 1725 gesällen Anders Lindtler. Den 70-årige *pottmakaregesällen Anders Lindtler* uppvisade den 1.2.1743 för magistraten ett brev till honom från hans svägerska Catharina Elisabeth Lindtler, daterat ”Dantzig den 8 Dec 1742”. Hennes man pottmakareåldermannen mäster Anders Lindtler hade avlidit den 5.12.1742. Han var gesällens köttslige broder. *Handelsmannen Nicolaus Sandberg* befullmäktigades att utsöka arvet. – Påpekas bör, att det icke var ovanligt att bröder hade samma förnamn.

Den 1.3.1725 besvärade sig pottmakaren Christian Braun över det på dess hus för *rådmannen Abraham Bruhns* fordran uppsatta anslaget, som borde nedtagas. Gården uppbjöds den 15.2.1725 och 28.12.1726 av rådmän Abraham Bruhn som pant för ett lån av 330 d smt.

Den 11.5.1730 lät

auktionsmästare Anders Rydberg

första gången uppbjuda pottmakaremäster Christian Brauns på Kronhusgatan belägna hus och gård, vilket *räntmästare herr Petter Silvander* inropat på offentlig auktion den 7.3.1717 såsom den mestbjudande för en summa av sexhundraåtjugofem d smt men sedermera transporterat det samma till bemälte herr auktionsmästare Rydberg den 11.4.1730 för samma summa.

1730 års tomtöreslängd upptar auktionsmästare Anders Rydberg.

De sammanlagda östra och västra delarna av 8.26

I Rgk-längden för 1733 står det, att auktionsmäklaren Rydbergs gård nu ägdes av *åkaren Christen Jönsson* (se östra delen av 8.26). Att gården hade inköpts redan under åkarens livstid framgår också av bouppteckningen efter avlidne åkaren Christian Jönsson, som företogs 30.8.1733. Han efterlämnade hus och gård på Kronhusgatan näst bakom avlidne handlanden Alexander Williamssons gård å östra sidan och pottmakaren Christian Braun på västra sidan, värderad 542 d smt (1726 850 d smt) samt hus och tomt på västra sidan 780 daler. G 1) *Magdalena Matthisdotter* (jfr 1717) Ödman (bou 16.6.1726);

2) *Maria Pettersdotter Möller*, som efterlevde (Berg II:5–6, 301).

Den västra gården beboddes 1733–34 av soldater. Ibm 1732–35 *båtekarlen (-drängen) Oluf Persson* och 1735 *utfattige fällberedaren Martin Smitt*. Anställd var 1732 *gossen Axel Magnus Wenberg*.

1734–35: Christen Jönssons änka, som 1734 hade *drängarna Anders Börgesson* och *Gunne Pehrsson*

1737–45: *Borgaren Nils Wennerberg* med drängar *Sven Andersson och Anders Siöberg* (1740), *Nils Pehrsson* (1741). Båtekarlen Olof Pehrsson bodde kvar ”ibm” i gården.

Vilken ödetomt rörde sig detta uppbud om?: 1745 den 1 juni Första gången låter *handelsman Christian Friederici* uppbjuda en på Kronhusgatan belägen ödetomt, som han enligt upprättat köpebrev under den 17de juni köpt av *borgaren Nils Norling och underbrandmästaren Anders Hellman*. Nedanstående uppbud avser i varje fall den ena av 8.26:s tomter:

15.9.1746 Första gången låter *handelsman herr Christian Friederici* uppbjuda en avbränd ödetomt å Kronhusgatan belägen emellan handelsman herr Carl Liedborgs ödetomt å ena sidan och borgaren Nils Wennerbergs å andra sidan, som han köpt av Nils Wennerberg för 240 d smt den 27.8.1746.

16.10.1749: Första gången låter handelsman Christian Friederici uppbjuda tvenne på Kronhusgatan mellan dess eget hus å ena sidan och bryggårldermannen Martin Williamsson å andra sidan belägna ödetomter, som han köpt av borgaren Nils Wennerberg för 750 d smt och 34 daler dito i vängåva. Köpebrev 13.8.1747, 19 aug. och 14.10.1748 (se också 9.19).

I en årshandling sommaren 1749 (EIIb:56, 1.7.1749) berättade Christian Friederici, att han var född i Preussen och att det i hans föräldrars hus fanns ett mälteri. Nu önskade han upprätta ett dylikt i Göteborg. Han ämnade vid sitt nybyggda hus på Kronhusgatan anlägga ett ”kiölne- eller mälthus” och uppföra det i ”korsvärksmur”. Den delen av huset, där eldstaden och själva mältningen skedde skulle för eldfarans skull förses med försvarliga brandmurar, uppförda av en erfaren och pålitlig murmästare. Tarren på vilken mältningen skulle ske skulle beslås med koppar eller järnplåtar. Friederici hävdade att detta skulle medföra mindre fara för eld än en stugukakelugn. Det skulle ej eldas nattetid utan blott från fyra, fem på morgonen till nio eller högst tio om aftonen,

1750: Köpman Friedericis ödetomt

1755: Handelsman Friedericis bodar

1765: dennes bodar

1770: hans änka

1775–80: hennes tomt med bodar

1785–90: hennes tomt med åbyggnad

1800: *Herr Jacob Williamssons* bebyggda tomt, uppbud 17.9.1792

1807: *Bryggaren Johan Risbergs* bebyggda tomt

Senare uppbud av 8.25--8.26

Johan Williamsson 23.1.1809

bryggare Johan Risberg 11.10.1819

Senare uppbud av 8.26—8.28

bryggare Fredr.Aug.Risberg 11.3.1844

handl A J Setterborg 28.3.1859

Senare uppbud av 8.26 enbart

litteratör M Rubensson